

Botos Dóra

Arab nők a társadalom szeme előtt

Bevezetés

A jelen munka a 21. századi Európában élő muszlim nőkről, élethelyzetükről, társadalmi státuszukról, megbecsültségükről szól. Az Európában élő arab nők még mindig számos problémával néznek szembe, melyek kihatnak egyéni és közösségi életükre egyaránt. A munka elkészítésében egyfelől elméleti szakirodalmat, másfelől már meglévő kutatási eredményeket és vizsgálati anyagokat vettem alapul, amelyek mindegyike igazolta a téma társadalmi relevanciáját és aktualitását.

A muszlimokról és a muszlim nőkről kialakított kép napjainkban nagyon eltérő és szélsőséges, s ez nagy mértékben a médiának és az előítéleteknek köszönhető. Az iszlám világ sok ellentmondást hordoz, hisz folyamatosan hallunk a terrortámadásokról, és olyan eseményekről, mint például a muszlim nők tüntetése a burka tilalom ellen Franciaországban vagy Olaszországban. Bizonyos előrelépések történtek a nők helyzetével kapcsolatban, mint például 2018 júniusától a nők vezethetnek Szaúd-Arábiában, és 2011-ben engedélyezték számukra választójog gyakorlását is. A társadalom többsége a negatív hírek hallatán elzárkózik az iszlám világtól és attól, hogy megismerjék az arab embereket. Az arab nőket a mai napig érik atrocitások Európa több pontján. Európai szemmel nézve az iszlám világ nőkre vonatkozó szabályai viszont vitathatóak. Számos könyvet találhatunk olyan témában, melyek a nők helyzetét kívánja bemutatni. Az egyik legismertebb, a *Fátyol mögött* című könyv, melyet Jean Sasson írt. A könyv elmeséli egy Szaúd-Arábiai királyi család egyik női tagjának az életét, hogy hogyan is él a fátyol mögött, milyen az élet elnyomottként egy szaúdi férj mellett. Aki ezeket a könyveket olvassa, szintén csak az arab nők megaláztatásával szembesül, és könnyen alkot előítéletet, oda-vissza. Vajon, egy erős előítéletekkel rendelkező és iszlamofóbiában szenvedő ország lakói képesek-e az iszlám normákat és elveket befogadni?

Dolgozatomban nagy hangsúlyt fektetek a fátyol, mint szimbólum szerepének a bemutatására, mind az iszlám világban és a Koránban,

hisz a fátyol fontos meghatározója a muszlim nőknek az európai társadalmakban. Munkámban kitérek arra is, hogy a muszlim nők milyen arányban vannak jelen a munkaerőpiacon. Szeretném, hogy az olvasó egy újabb szemszögből képet kapjon azokról a muszlim nőkről, akik a médiában szerepelnek. Az arab nők médiareprezentációja részről olvashatunk számos figyelemkeltő eseményről, melyek az arab nőkről látnak napvilágot a médiában. A 21. században egyre több feminista arab női mozgalom tör előre. Munkámban megemlítem a híresebb feminista arab nőket, akik nem mindennapi tetteikkel lettek közismertek.

„Fordított globalizáció”

A globalizáció egyik fő következménye a különböző kultúrákkal, erkölccsel és értékekkel rendelkező egyének és csoportok ugyanazon a környezetben, rövidebb, vagy hosszabb ideig történő együttélése. Mindenki számára köztudott, hogy általában a többségi társadalom nehezen tudja elfogadni a másik népcsoport kultúráját. Itt elsősorban a muszlim régiókból betelepült emberekre gondolok, amit majd a lentiekben szemléltetni is fogok a „kendővita” kapcsán.

A globalizáció a népek, javak, információk, divat és hírek hihetetlen gyors áramlását hozta magával. A globalizáció nem csak multinacionális, hanem létezik egy úgynevezett „fordított globalizáció” is, mely fogalom Seyla Benhabid nevéhez fűződik. A fogalom azt jelenti, hogy a Közel-Keletről, Afrikából és Délkelet-Ázsia szegényebb térségeiből népek vándorolnak világvárosokba. Ezeknek a csoportnak a száma az utóbbi időben megnövekedett. Az egyik legmeghatározóbb multikulturális konfliktus a fejkendő vita volt Franciaországban. 2004-ben a Francia Nemzetgyűlés megszavazta a vallási jelképek viselésének tiltását az iskolákban. Az új törvény minden vallási jelképre vonatkozott (keresztény keresztek, zsidó kipa), de a törvényhozók szándéka leginkább a muszlim jelképekre összpontosult.⁴⁸

A vita még 1989-ben vette kezdetét, amikor egy iskola igazgatója megtiltotta három muszlim lánynak a fejkendő viselését. Ők mindezek ellenére, valamint a Muszlim Országos Szövetség buzdítására mégis fejkendőben jelentek meg az iskolában. Többen úgy vélték, hogy a fejkendő viselése részükről tudatos politikai gesztus volt, azt akarták megmutatni, hogy mint állampolgárok joguk van élni a vallásszabadság-

⁴⁸ Benhabib 2008

gal. Ezzel példát mutattak muszlim társaiknak is. Az ezt követő években a lányok és társaik kiharcolták a muszlim ruhadarabok nyilvános térben való használatát, amit a politika a személyes térbe szeretett volna visszaszorítani. Ezzel a lányok megkérdőjelezték a magán és a nyilvános szféra közötti határokat, nemcsak az iskola, hanem az otthon kérdését is problematizálták: többé már nem úgy néztek az iskolára, mint a francia akkulturáció terére, hanem azt a kulturális és vallási szimbólumok nyílt kifejezésének színhelyévé tették. Az otthon szimbólumát oly módon használták fel, hogy bebocsátást nyerjenek a nyilvános terekbe, megőrizve azokat a dolgokat, amit a vallás követel tőlük, azaz a kendőviseletet. Végül a francia tanács az iskolák vezetőségére bízta a vallási szimbólumok és ruhadarabok interpretációját. Nem a diákok hite számított, hogy mit jelent számukra a kendő viselete.⁴⁹

A fejkendő-vita végül a francia nemzeti identitás jelképévé vált a globalizáció és a multikulturalizmus korában. Az egyértelműen látszik, hogy ennek a vitának még nincs vége, mivel a multikulturalizmus nyomása egyre csak növekszik.

Mi pontosan a lányok tetteinek a jelentése? Egy vallási szokás megtartása vagy esetleg megszegése? Kulturális ellenszegülés? Egy kísérlet arra, hogy kamaszként felhívják magukra a figyelmet? Félelemből vagy nárcizmusból cselekedtek így? Ezek a motivációk mind könnyen elképzelhetők, azonban nagyon sokáig az ő álláspontjaikat nem vették figyelembe. De azt ki lehet jelenteni – bár kissé ironikusan hangozhat – hogy a francia oktatási rendszer kényszerítette őket arra, hogy lépjenek ki otthonuk megszokott struktúrájából a francia közsférába, és ez önbizalmat adott nekik, hogy új jelentést adjanak a kendőviselésnek. Ebből az esetből egyértelművé válik, hogy nem csak Franciaországnak, de a többi országnak is meg kell, vagy meg kellene tanulnia, hogy ne elmaradott és elnyomott teremtként bélyegezze meg mindazokat, akik, elfogadják az olyan ruhadarabokat, melyek vallási eredetűek. Másfelől pedig a muszlim nőknek kellene azt megtanulniuk, hogy jó indokon alapuló magyarázatot kell adni tetteikre.⁵⁰

Egy külön eset Karima Debza esete. Ő azért nem talál munkát, mert kendőt visel. Azt mondta, hogy meg kell tanítani az országot, hogy miért fontos a kendő és nem kell félni tőle. „*Meg kell tanítanunk az államot arra, hogy ne féljen tőlünk*”. Ez egy szép gondolat egy iszlám nőtől a francia republikánus hagyományokkal szemben.

⁴⁹ Uo. 21-30.

⁵⁰ Uo.

Globalizáció és iszlám civilizáció

Napjainkban egyre többen felvetik, hogy a muszlim térségekből érkező menekültek, nem csak segítségre szorulnak, hanem a muszlim hódítás megvalósítására is törekednek. Akad néhány példa arra, hogy egyes helyeken sikerült békés együttélést kialakítaniuk keresztény hívőkkel, de ugyanakkor aggasztó az a tény, hogy alapvetően a muszlimok és keresztények eleve nem lehetnek egyenjogúak. Gondoljunk csak arra, hogy egy keresztény nő hozzá mehet egy muszlim férfihoz, hisz a születendő gyermek úgyis muszlim lesz, de egy muszlim nő nem mehet hozzá egy keresztény férfihoz, ha mégis megteszi, akkor a legtöbb esetben saját családtagja öli meg.⁵¹

„Amíg a muzulmán többségű országokban a muszlim hívőket ilyen elvakult fanatikussokká nevelik addig a muzulmánok európai megjelenését nem csupán a hiányzó munkaerő pótlásának, hanem az iszlám hódításának kell tekinteni. Mert ők itt is a hazájukban megszokott elvek szerint akarnak élni. A reményt keltőnek látszó kivételekkel kapcsolatban pedig ne feledjük, Mohamed életében is megkülönböztetik a mekkai és medinai időszakot. Mekkában kezdte tanítását, tehát kisebbségben volt, azaz békés, megértő és engedékeny. Medinában viszont többséget szerzett magának, s ekkor lett tanításának alapja a türelmetlen erőszak. Tehát amit Európában látunk, az a kisebbségben lévők viszonylagos türelme. Máris elképzelhetjük, milyenek lesznek majd többségben. Különösen annak tudatában, hogy az iszlám tanítás kétarcú, azaz megtalálható benne mind a békére, mind a háborúra való buzdítás.”⁵²

Egy szakértő, és egyben történész, a kommunistákhoz hasonlítja őket. Úgy érvel, hogy a kommunisták is békés és rokonszenves embereknek tűntek, de a hatalomban „gonosz” emberekké váltak. Ugyanez várható a muzulmánoktól is. A kommunistákhoz hasonlóan szilárd meggyőződésük, hogy csak nekik lehet igazuk. Abban is hasonlíthatnak a kommunistákhoz, hogy a tanításuk és hitük alapelveit az iskolázatlan emberek számára is könnyen és érthetően magyarázzák el.⁵³

A történész egy nagyon fontos és alapvető különbséget fogalmaz meg. Az európai civilizáció társadalmi tudomásul veszik más

⁵¹ Salamon é.n.

⁵² Uo.

⁵³ Uo.

vallású emberek létét és nekik teljes egyenjogúságot biztosítanak. A muzulmánok erre képtelenek. *„Ha tehát az európai országok nem szabnak határt az ide özönlő muzulmán migrációnak, és abban csak a hiányzó európai munkaerő pótlásának lehetőségét látják, akkor a keresztény alapú európai civilizáció, amely minden hibája ellenére a legemberségesebb társadalmi, gazdasági és politikai körülményeket teremtetten meg, belátható időn belül elpusztul, és Európa az iszlám uralma alá kerül. Ennek megakadályozása érdekében fel kell lépni azzal az eltorzult globalizációval szemben, amely a tőke profithajszolása következtében saját öngyilkosságának eszköze lett.”*⁵⁴

Arab nők az iszlám világban

A nők szerepe az iszlámban már évezredek óta kiemelt kérdés. A nyugati országokban a muszlim nőkkel kapcsolatban már berögzült sztereotípiák vannak. Elsősorban olyan embertelen szokásokkal hozzák kapcsolatba őket, mint például a kényszerházasság vagy becsületgyilkosság. Ezeket a közhelyes dolgokat a média csak még jobban erősíti.⁵⁵ *„A kívülállók az iszlámot manapság sokkal inkább a társadalmi nemiséggel és a szexualitással kapcsolatos álláspontja alapján, mintsem a vallási tanait tekintve ítélik meg.”*⁵⁶

A muszlim nőkről kialakított kép csak jobban erősíti a nyugati társadalmakban a sztereotípiákat. A nyugati sztereotípiák úgy tartják, hogy a nők a mindig is alsóbbrendű pozíciót foglalnak el a muszlim társadalom hierarchikus rendszerében. A valóság azonban ennél sokkal összetettebb. Nem szabad elfelejtkezni azokról a dolgokról, amik a nők jogainak terén változtak. 2011-ben a nők megkapták a szavazati jogot, valamint 2018 júniusától vezethetnek autót.⁵⁷

Az iszlám társadalmak nemi szerepekkel kapcsolatos szabályait a nyugati média úgy jeleníti meg, melyek ütköznek az emberi jogokkal és a női szexuális szabadság alapértékeivel. A 19. században az európai gyarmatosító országok fontosnak tartották a muszlim nők felszabadítását, és ez ma is fontos eleme a nyugati hatalmak közel-

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ Hillenbrand 2016

⁵⁶ Uo.

⁵⁷ Uo.

keleti politikájának.⁵⁸ Manapság muszlim feminista csoportok is alakulnak, melyeket sok férfi is támogat. Ezek a mozgalmak megpróbálnak egyenlő jogokat kivívni a nők számára. (A feminista mozgalmakra részletesebben kitérek egy külön fejezetben.)

A muszlim világ nagyon sokrétű, ezért kizár minden leszűkítő és globális általánosítást. Azonban bizonyos dolgok fókuszba kerülnek Nyugaton, mint például a fátyol viselés, a poligámia és a házasságon kívüli szexuális viselkedés büntetése. A nyugati média nagyon könnyen felnagyítja és eltúlozza az evidenciákat ezeken a területeken. Amikor a média a muszlim nőket említi, akkor fontos meghatározni, hogy melyik arab országról van pontosan szó, hiszen a durvább muszlim szokásokat csak az iszlám világ elszegényedett régióiban alkalmazzák. A nem muszlimoknak figyelembe kell vennie azt, hogy a durvább bánásmód nem általánosan jellemző az iszlámra.⁵⁹ A média azonban ezt a helyzetet megnehezíti, hisz nem mindig említi, hogy az adott eset, melyik iszlám régióban történt.

Nők helyzete az iszlám előtt

Az iszlám előtt a nőknek még kedvezőtlenebb volt a helyzetük, mint napjainkban. Nem voltak jogaik, tárgyként bántak velük, meg lehetett őket vásárolni. Akkoriban az iszlámok törzsekben éltek és folyamatos harcokban álltak egymással, a nők pedig a gyenge erejük miatt nem voltak értékesek. Éhínség idején megölték a lány csecsemőket, hogy bátyjuknak minél több élelem jusson. Szégyenként élték meg, amikor lány gyermek született. Ekkor még a feleségek számát illetően nem volt korlát. A válásokat sem szabályozták. Az éhínség miatt a lány csecsemőket a sivatagi homokba temették.⁶⁰ A harcok idején a nők voltak a betegápolók. Egyes kutatók szerint elvétve olyan klánok is léteztek, melyek nőtagjai egyszerre több férfihez is férjhez mehettek; gyermekszületés esetén az apaságot illetően ezeknél a klánoknál az anya szava döntött: egyszerűen kijelentette, hogy melyik férjét gondolja apának.⁶¹ *„És ha valamelyiküknek leánygyermek születését hozzák hírül, orcája elsötétedik és haragvás tölti el; elrejtetik az emberek elől a rossz miatt,*

⁵⁸ Hillenbrand 2016:250

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Prieger 2011.

⁶¹ Kéri é.n.

amit hírül hoztak néki: vajon megtartsa-e őt a szégyenre, vagy rejtse el őt a homokba? Bizony, rosszul ítélkeznek! „⁶² A korán is elítéli a leánygyermek meggyilkolását. Allah dönti el, hogy az iszlám nőnek fia vagy lánya születik. Allah ajándékának örülni kell.

Fátyol az iszlámban

A mai napig sok vitára okot adó fátyolviselés szokása a nők körében a kalifátus időszakában terjedt el. A Koránban az áll, hogy Mohamed feleségeinek el kell rejtőzni a kíváncsi férfi szemek elől a fátyol, más néven *hádzsisz* mögé. A történelem során a muszlimok eltérő módon ítélték meg a fátyolviselési szokásokat. Az ókori keleten, Mohamed előtt, a nők előszeretettel viselték a fátyolt. Ezzel hangsúlyozták nemesi származásukat, erkölcsi feddhetetlenségüket, vallásosságukat. A keresztényeknél is előírás volt a kendő viselése nők részére, amikor gyülekezetbe érkeztek. Az iszlám első évszázadaiban leginkább az előkelő hölgyek viselték a fátyolt, ami státusszimbólumot jelentett számukra.⁶³

Szádi egyik költeménye is jól mutatja, hogyan szolgált a fátyol a nők erkölcsének megóvására. A "Vagy-vagy" című rubáiban ezt írta:⁶⁴

*"Vagy rejtsd el az arcod, legalább bajt se kavar,
Vagy vágyra tüzelj, s gyújtsd fel a házat, de hamar!
Nem fér meg a szűzi élet és a nagy szerelem:
Nyílj meg, vagy a függőnyt szemeden varrd be hamar!"*

Ez a vers egyértelműen a fátyolt a szemérem és a tisztesség megóvásának eszközeként írja le.

Andalúziában nem vették annyira komolyan és szigorúan a fátyol viselését. Az andalúz nők és lányok gyakran nem takarták el arcukat, valamint idegen férfiakkal is szóba álltak az utcán.

⁶² Korán 16:58-59

⁶³ Kéri i.m.

⁶⁴ Kéri i.m.

Fátyol a Koránban

Mohamed próféta életútja két fő szakaszra osztható, a mekkai és medinai korszakra. Mindkét időszakban születtek versek, melyek használják a higab (fátyol) szót. A mekkai korszakban a versekben fellelhető fátyol szavak, nem jelentik a nők részére a 'fátylat'. Mint 'függöny', lepel, védőfal' értelmezendők. A medinai időszakban már sokkal konkrétabb versek születtek. Mohamed próféta egyik társa elmondása szerint, egy férfi megérintette a próféta feleségét. Ez után a próféta egy fátyolról szóló verset írt: XXXIII/59: *"Próféta, mondd a feleségeidnek, hogy borítsák magukra köntösük egy részét, így érhető el leginkább az, hogy felismerjék, és ne zaklassák őket. Allah megbocsájtó és könyörületes."* Azok versek, melyek Mohamed feleségeihez kapcsolódnak, nem vonatkoznak az összes muszlim nőre. Tehát a Korán nem írja elő a nőknek az arc eltakarását, csupán csak a kebel és a kebel alatti részek elfedését írja elő.⁶⁵

A muszlim nő aki, kendőt visel, vallomást tesz önmagáról a társadalom tagjai előtt. Bárki, aki látja őt, tudni fogja, hogy muszlim. A korán nem rögzítette, hogy a nőknek milyen jellegű ruhát kell hordania, de bizonyos követelményeket megszabott:⁶⁶

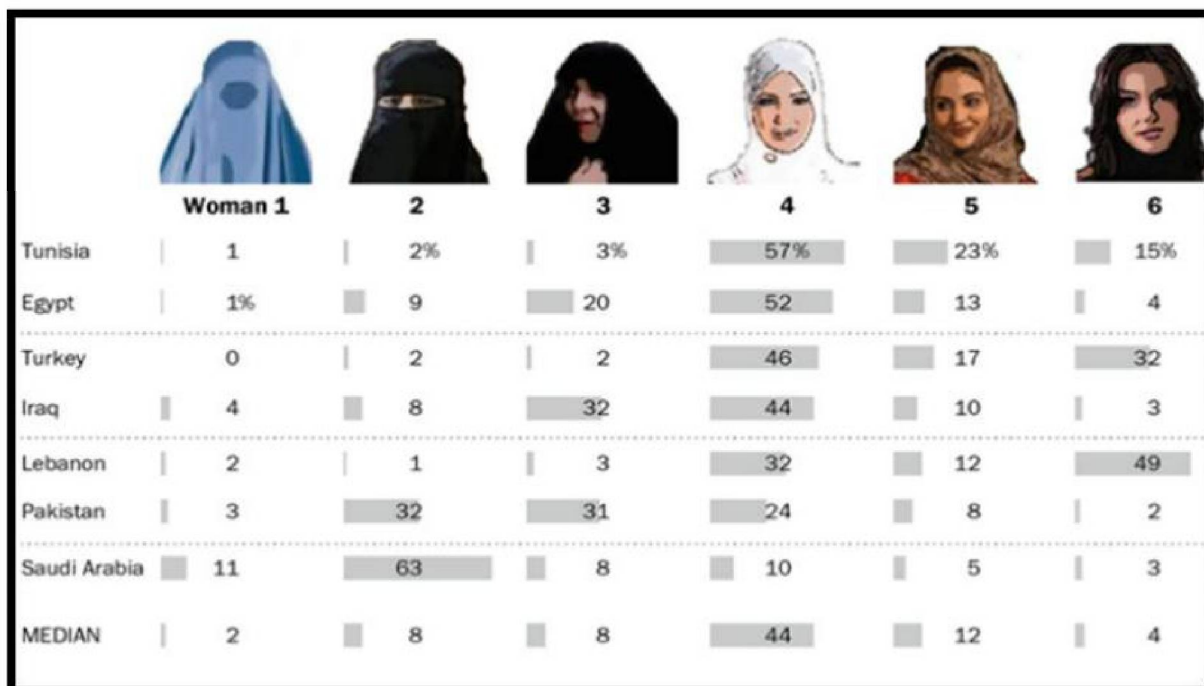
1. A muszlim nőnek az egész testét el kell fednie.
2. A ruhának annyira lazának, bőnek kell lennie, hogy a nő alakját, formáját ne lehessen kivenni.
3. A ruha anyagának, olyan vastagnak kell lennie, hogy a fényben ne legyen áttetsző.
4. A ruha nem lehet színes, díszes.
5. A ruha legyen szerény, ne tükrözzön szélsőséges ízlést, ne legyen rongyos, elhanyagolt, hogy mások csodálkozása vagy szimpátiája erősödjön.

⁶⁵ Prieger 2011: 18

⁶⁶ Forrás: <http://iszlami.com/hittan/tisztasag-az-iszlamban/item/1589-a-muszlim-oltozkodese> megtekintés ideje: 2018-08-16 14:23.

1. diagram: Arab női öltözet nyilvános helyen az arab országokban

Forrás: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/01/08/what-is-appropriate-attire-for-women-in-muslim-countries/>

A fenti diagram azt illusztrálja, hogy a különböző országok muzulmán lakói, miként vélekednek az arab női öltözetéről nyilvános helyen. Ez a felmérés 2014-ben készült. A táblázatból egyértelműen látszik, hogy a legnehezebb helyzetben a szaúdi nők vannak. A megkérdezettek 63% gondolja úgy, hogy a nőknek arcot elfedő kendőt, azaz burkát kell viselniük. Még mindig ott a legnehezebb a nők számára az élet, az idén bekövetkezett enyhítő körülmények ellenére is.

Öltözködés

Az iszlám az egyetlen vallás, ami nagy hangsúlyt fektet az öltözködésre, leginkább a nőknél, az illem, a szerénység és a tisztaság jegyében. Allah parancsolata szerint: „Ó Próféta! Mondd a feleségeidnek, a lányaidnak és a hívők feleségeinek, hogy vonják magukra lepleiket! Így érhető el leginkább az, hogy elismertessenek, és ne legyenek zaklatva. Allah megbocsátó és könyörületes.” (Korán 33:59).

„És mondd a hívő nőknek, hogy süssék le tekintetüket s ügyeljenek a szemérmükre, és ne mutassák díszüket, csupán azt, ami látható és kendőzzék el ruha-kivágásaikat és ne mutassák díszüket kivéve férjüknek, atyjuknak, apósuknak, fiaiknak, fivéreiknek, fivéreik és leánytestvéreik fiainak, asszonyaiknak, a rabszolganőknek, akiket jobbjuk birtokol, férfiszolgaiknak, akikben már nincs nemi vágy, és a gyermekeknek, akik nem tudnak még semmit a nők szemérméről. És nem szabad a lábukkal dobogni, nehogy kitudódjék az elrejtett díszük. Ti hívők! Forduljatok mindannyian megbánóan Allahhoz! Talán boldogultok.” (Korán 24:30-31)⁶⁷ A korán előírja a férfiak erkölcsiességét is: „Mondd a hívő férfiaknak, hogy süssék le a tekintetüket (21) és ügyeljenek a szemérmükre! Ez illendőbb nekik (22)! Allahnak tudomása van arról, amit cselekszetek. (Korán 24:30-31)⁶⁸

Egyszerűbbre lefordítva az idézetek két fő utasítást tartalmaznak:

1. A nőknek tilos a díszet és szépségeit mutatni idegeneknek.
2. A muszlim nőknek a fejét úgy kell eltakarnia, hogy a váll, a nyak, a mell és a haja is fedve legyen. Erre szolgál az úgynevezett khimár. Ezzel a ruhadarabbal fedik le mellkasukat és fejüket.

A muszlim férfiak számára muszlim nő viselete a tiszta erkölcsiességet jelenti. A muszlim nő viselhet ékszert, csinos ruhákat stb., de csak szigorúan otthon a férje előtt. A muszlim öltözködésének mutatnia kell a vallási identitását. „Mindazonáltal figyelembe kell vennünk, hogy az Iszlám nem korlátozza az ártalmatlan vagy helyénvaló öltözködést, ruhákat, díszeket, ékszereket. Férfi és nő számára az öltözködési követelmények nem egyfajta korlátozást jelentenek, inkább egy utat egy olyan társadalom felé, amely az iszlám elvei szerint működik.” (www.islam.com:

A muszlim öltözködés). Az arc eltakarását nem említi az Iszlám.

A világon számos kifejezés utal a muszlim nők viseletére. Ezeket a szavakat nem használják mindenhol ugyanabban az értelemben. Az azonos nevű ruhadarabok eltérő formában jelenhetnek meg a különböző helyeken. A *hidzsáb* az a fejkendő, ami lazán fedi a fejet. Sok színben fordul elő. A *burka* az egész testet elfedő ruhadarab, beleértve az arcot is. A szemek előtt laza szövésű hálószerű található, amely a látást teszi lehetővé. A *nikáb* az orrot takarja.⁶⁹

⁶⁷ Uo.

⁶⁸ Uo.

⁶⁹ Hillenbrand 2016

Az európai társadalom számára ez az egész úgy tűnhet, hogy a mai társadalomban a muszlim nők csakis kényszerből hordják ezeket az öltözékeket. A muszlim nők mind ezt megcáfolják. Legtöbb esetben azzal érvelnek, hogy joguk van eldönteni, hogy mit vesznek fel, nem tiltásként élik meg. Néhány nő azért visel például fátylat, mert az a konzervatív környezet, melyben felnőtt megköveteli. Mások elakarják kerülni, hogy a férfiak nyilvános helyeken megbámulják őket. Mások viszont az öltözködéssel szeretnék kifejezni, hogy ők a muszlim vallás képviselői. Azonban vannak olyan nők is, akik teljes mértékben elutasítják a fátyol viselését.⁷⁰ Az alábbiakban összegyűjtöttem néhány mondatot, melyek arab nők szájából hangzottak el:

- „Utálom magamon a hidzsábot, de félek levenni, attól tartok, ezzel elveszíteném a családom.”
- „Azért hordok hidzsábot, mert szeretem a vallásom, de személy szerint nehezemre esik viselni, mert jobban tetszek magamnak nélküle. Amikor hordom, akkor tisztának érzem magam. Egy dologra tudok koncentrálni, az isten és közötttem kialakult kötelékre a külsőm helyett.”
- „Ugyanolyan ruhadarab, mint a többi. Nem érzek tőle semmi különlegeset. Olyan mintha farmert viselnél. Persze vannak farmerek, amiket jobban vagy kevésbé szeret az ember, de csak farmerek.”
- „A családi tradíció miatt viselnem kell. De nem gond, ha olyan nőket látok vagy olyan nővel állok szóba, aki nem visel hidzsábot.”⁷¹

A mai modern társadalmakban egyre többet lehet hallani a muszlim ruha- és divatbemutatókról. Az első kezdeményező a német származású muszlim ruhatervező Melih Kremen. Elhatározása az volt, hogy megpróbálja összekapcsolni a hitet és a divatot. A bemutatott ruhái között szerepelt egy kapucnis kabát is, melyen a következő felirat található: „a hidzsáb az én jogom, az én választásom az én életem.” A ruhatervező ezzel a mondatával is azt próbálja sugallni, hogy az arab nőknek joguk van eldönteni, hogy szeretnék-e viselni az arcot elfedő kendőt, hisz mint már többször is említésére került, a Korán nem említ egyetlen egy passzust sem a fátyol viseléséről.⁷² 2016-ban Jakartában is szerveztek divatbemutatót. A divatbemutató az első volt azok sorában, melyben az indonéz tervezők bemutatják, hogy a külvilág által

⁷⁰ Uo.

⁷¹ Tóth é.n.

⁷² Hillenbrand 2016

egysíkúnak vélt muszlim divat valójában mennyire változatos tud lenni. Fontos megemlíteni, hogy családi körben a fátyol viselés már nem szokásos.

A muszlim ruhatervezők gondosodtak arról is, hogy a muszlim nők a strandokon meg tudjanak jelenni számukra megfelelő, nem túl kihívó viseletben, melynek a neve burkini. Viselése hatalmas vitákat váltott ki. Franciaországban történt a súlyos eset. 2017 nyarán egy francia hotelben burkiniben fürdött egy arab nő. Kizavarták a medencéből, majd teljesen leengedték a medencét és kitisztították. 440 eurós pénzbírságot ítélt meg neki. Teljesen betiltották a burkini viselését is, mert szerintük az jogokat sért. A burkini egy iszlám női fürdőruha, amely az egész testet elfedi. Több kutatás szerint a viselete egyáltalán nem higiénikus, ezért már sok uszodában betiltották azt. Ez egy nagy vitát kiváltó kérdés volt, hogy jogos volt-e a burkini betiltása. Mindenkinek saját joga azt eldönteni, hogy mennyire fedi fel testét más emberek előtt.⁷³ Magyarországon is tilos a burkini viselete. 2016-ban történt egy eset a Széchenyi fürdőben. Két arab hölgy burkiniben tartózkodott a vízben. Az alkalmazottak kitessékelték őket a vízből, majd felszólították őket arra, hogy hagyják el a fürdő területét, mert megsértették a házirendet.⁷⁴ Mióta megnőtt a bevándorlók száma Európában egyre több olyan muszlim nőt látni, aki hétköznapi viseletet hord. Magukkal hozták a fejkendő viselési szokásaikat, hiszen a hagyományos öltözet mellett, látható rajtuk egy színes fejkendő, amivel a vallási hovatartozásukat jelképezik. Mindezek ellenére több ország tiltja a fejkendő viselését az iszlamofóbia jegyében. Többek között Franciaország, Dánia, Olaszország, Hollandia és Belgium. Mindenkinek, így a muszlim nőknek is el kell fogadni az adott ország törvényeit. Azonban fontos megemlíteni, hogy a modern idők előtt a nyugati országokban is viseltek a nők fátylat, különösen hivatalos események alkalmából.⁷⁵

⁷³ Forrás: <https://hir.ma/kulfold/szines-hirek/burkiniben-furdes-miatt-dobtak-ki-a-muszlim-not-egy-francia-hotelbol/721378> (megtekintés ideje: 2018.06.27. 19:43)

⁷⁴ Forrás: <https://444.hu/2016/10/14/magyarorszagon-tilos-burkiniben-furdozni-a-szechenyiben-ket-no-megsertette-a-szabalyt> (megtekintés ideje: 2018.06.27. 19:43)

⁷⁵ Hillenbrand 2016

Arab nők helyzete a munkaerő-piacon

Napjainkban több mint 2 millió ázsiai migráns nő dolgozik a sajátjukkal szomszédos országban és elvértve Európában. A legtöbb ázsiai nő cél állomása a Perzsa-öböl térsége. Egy kutatásból kiderül, hogy az ázsiai nő nagyobb arányban küldi haza a pénzt a családjának, mint a férfiak.

A női munkavállalók legmagasabb aránya a szakmai hierarchiák alacsonyabb szintjén található meg. A nők többségben vannak a legkevésbé biztonságos szektorokban, mint például a belföldi munka területén, vagy a nem hivatalos munkakörök betöltésében, ami még leginkább különösen hátrányos helyzetbe hozza őket a többségi társadalom szemében. A migráns nők különösen sebezhetők a kizsákmányolás, a megkülönböztetés és a visszaélések miatt. Kutatások megállapították, hogy közülük sokan ki vannak téve erőszaknak és a bizonytalan munkakörülményeknek is. A munkaképes korú nők fele van jelen a munkaerőpiacon, szemben a férfiak háromnegyedével. Ez az arány kontinensenként változik. Az arab országokban a női munkaerőnek kevesebb, mint egynegyede áll munkába. Szaúd-Arábiában az év eleje óta intézkedések születtek, hogy a nők helyzetén könnyítsenek. Ennek érdekében 140 állást hirdettek meg, melyre 107 000 jelentkezés érkezett be. Nők számára hirdettek meg útlevel kezelési állásokat. A túljelentkezés miatt visszavonták az állás hirdetést. Szaúd-Arábiában és a térségében a nők körülbelül 33%-a munkanélküli, ez a nemi szegregációnak köszönhető, azonban a túljelentkezésből az is kiderül, hogy az országban társadalmi átalakulások mennek végbe, hiszen erre még nem volt precedens, hogy állásokat hirdessenek meg külön nők számára.⁷⁶ Könnyen felvetődik az a kérdés, hogy egy iszlamofób eszmékkel rendelkező Európában a jelenlévő értékek és normák miatt egy arab származású nőnek nehéz beilleszkednie a munka világába. Talán azonban sok esetben erről nem is az iszlamofób munkaadó tehet. Angliában végeztek egy kutatást, melyben az arab származású nők munkához való hozzáállását és annak okait mérték. Meglepő eredmények születtek. Fontos megemlíteni, hogy a brit munkáltatók azok közé tartoznak, akiket nem zavarja, ha az alkalmazottjuk muszlim lenne. A felmérést egyébként a parlament alsóháza rendelte el, mert a brit szigetországot sok támadás érte az miatt, hogy az arab nők hátrányos

⁷⁶ Hegyeshalmi é.n.

megkülönböztetésben részesülnek. E felindulásból indították el ezt a felmérést, mely azt az eredményt hozta, hogy a muzulmán nők több, mint a fele nem hajlandó munkába állni. Ezt azzal indokolják, hogy nekik a háztartására és a gyermeknevelésre kell ügyelniük. Ez részben igaz lehet, de sok esetben maga a férj sem engedi a feleségének, hogy munkát vállaljon.⁷⁷ Az Európában munkát vállalni akaró arab nők számos problémával találják szemben magukat. Ezeknek csak egyike az öltözködés. Már maga a liberálisnak számító fejkendő is egyértelmű utalást hordoz magában, amely nagyon sok munkahely etikai kódexével ütközik. Nem beszélve a burkáról, amely szinte lehetetlenné teszi számos munkakör betöltését, mint például az óvodapedagógus, bankfiókos munkatárs vagy nővér stb. Németországban és Franciaországban éppen ezért tiltották be az arcot elfedő ruhadarab viselését. Tehát az arab nőknek az egyik legfontosabb értéküktől kellene megválni ahhoz, hogy munkába állhassanak.

Németországban is történt egy olyan felmérés, mint Angliában. 2014-ben körülbelül 5-600 ezer nő érkezett ide. Ezek 88,5%-a nem vállal munkát, mert sokkal fontosabbnak tartja a házimunkát és a gyermeknevelést. 11,5 százalékuk, tehát körülbelül 50-60 ezer nő helyezkedett el valamilyen pozícióban, valamint kb. 120 ezer nő vallotta azt, hogy szeretne elhelyezkedni valamilyen állásban. Azonban a felmérésből az is kiderül, hogy a nők kevésbé sajátítják el a német nyelvet, mint a férfiak, miközben a német nyelv alapszintű használata fontos kritérium lenne egy adott munkakör betöltésében.⁷⁸ Az arab világban a nők továbbra is vezető szerepet játszanak a háztartásban. Az egyik legnagyobb akadály, amely megakadályozza a nőket a munkaerő-piaci beilleszkedésében, a kultúra, a vallás és az ipar szükségleteinek ellentmondásai.⁷⁹ Egy másik brit kutatás, azt az eredményt hozta, hogy a vallásosság nehezíti a munkába való beilleszkedést. A munkáltatók nem tolerálnák a kötelező imádkozások időpontjait sem. Magyarországra az 1950-es évektől érkeztek bevándorlók, akiknek többsége diák volt. Az 1980-as évektől kezdtek el Magyarországra áramlani

⁷⁷ Forrás: <https://888.hu/article-az-europai-muszlim-nok-majdnem-fele-nem-hajlando-dolgozni> (megtekintés ideje: 2018. 10. 11. 16:00)

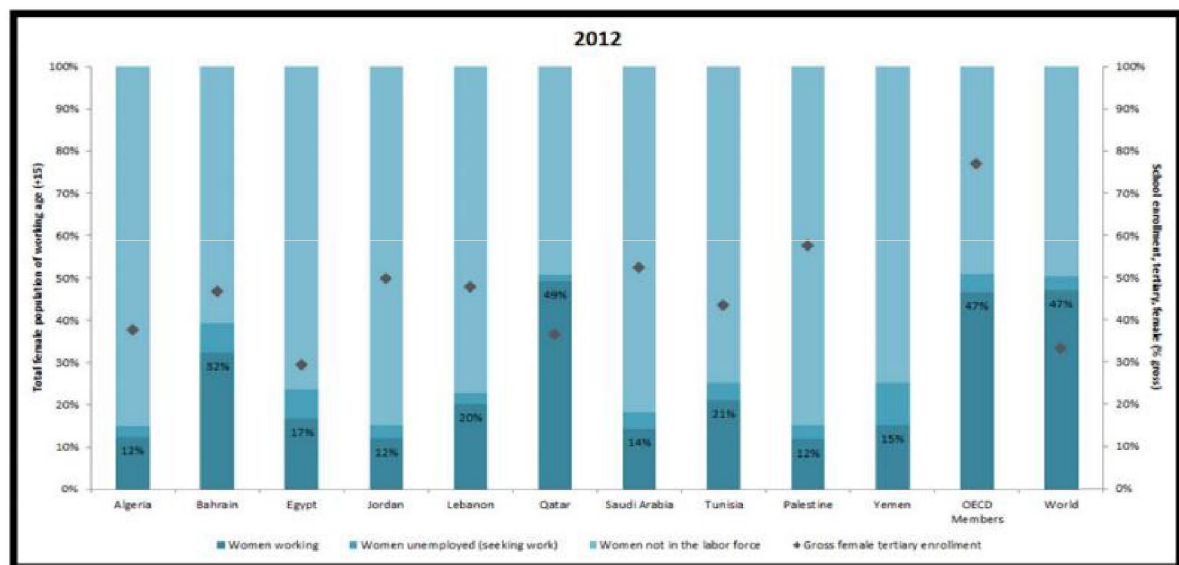
⁷⁸ Forrás: <https://ripost.hu/cikk-88-5-a-muszlim-n-k-gyakorlatilag-nem-dolgoznak-nemetorszagban> (megtekintés ideje: 2018. 10. 11. 16:15)

⁷⁹ Forrás: <http://english.alarabiya.net/en/special-reports/international-womens-day/perspective/2015/03/11/Arab-Women-in-the-workforce-An-ongoing-struggle.html> (megtekintés ideje: 2018. 10. 11. 21:30)

a gazdasági bevándorlók, és a menekültek is. A diákoknak van a legnagyobb esélye a sikeres integrációra, hiszen 20-as éveik elején állnak, ezért sokkal befogadóbbak az új dolgokra. Könnyebben elsajátítják a magyar nyelvet. A gazdasági bevándorlóknak két alcsoportja van. Az egyik a konkrét céllal és elhatározással érkező üzletemberek, a többségük diplomával és egy alap tőkével rendelkezik. Ők is könnyen megküzdene az integrációval, azonban hátráltató tényező lehet, hogy ők már nem a húszas éveik elején járnak, ezáltal kevésbé fogékonyak az új dolgokra. A magyar nyelv elsajátítása is nagyobb problémát okoz számukra. A másik csoportja a gazdasági bevándorlóknak a képzetlen munkaerő. Ők már nem tagjai az értelmiségi rétegnek. A magyar nyelvvel, hamar kapcsolatba kerülnek, az „utcáról”, barátoktól és könnyen elsajátítják azt. Ennek a fajta gazdasági csoportnak számos problémája van a társadalomba való beilleszkedéssel. A harmadik nagy csoport a menekültek. Számukra a legnehezebb az integrációhoz vezető út. Magyarország az egyik legnagyobb bevándorlás ellenes országok közé tartozik. A muzulmán nők is sok sztereotípiákkal és előítéletekkel találják szemben magukat.⁸⁰

Vannak olyan arab nők, akik történelmet írtak. Kitörtek a saját árnyékukból és ma már a politikai életben töltenek be igazán fontos szerepet. Khadija Arib 15 éves korában vándorolt Hollandiába, ahol az egyetem után tanított majd szociális munkás volt. 1988-ban lett parlamenti képviselő a Holland munkáspárt élén. Főként a rasszizmus, a diszkrimináció, a nők elleni és a családon belüli erőszak ügyeivel, ifjúságpolitikával foglalkozik. Najat Vallaud-Belkacem 5 éves volt, amikor édesanyjával Franciaországba költözött. Politikatudományból diplomázott. 35 évesen miniszter lett, a női ügyekkel foglalkozott. 2014-ben oktatási miniszterré választották.

⁸⁰ Forrás:<https://www.magyardiplo.hu/mitiokitthon/565-magyarorszagi-szunnita-muszlim-koezoessegek-az-ideologia-integracios-politika-es-a-radikalizacio-megelzesenek-tuekreben> (megtekintés ideje: 2018. 10. 11. 21:09)

Forrás: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2015/03/arab-women-2000_full-image.jpg

A fenti ábrán az arab nők munkaerő-piacon való részvételét láthatjuk, arab országokra lebontva. A grafikonon csak 2 ország emelkedik ki: Quatar és Bahrain. Ebben a két országban vannak leginkább jelen a nők a munkaerő-piacon, ami a társadalmi fejlettségnek is nagyban köszönhető. Bár összességében a fiatal nők nagyobb arányban sikeresebbek a felsőoktatásban, mint a fiatal férfiak, sokkal kevésbé valószínű, hogy belépnek a munkaerő-piacra és ott is maradnak. Tehát a nők számára még mindig nehéz elhelyezkedni a társadalmi megkülönböztetés miatt.

A fiatal nők különösen hátrányos helyzetben vannak férfiakkal szemben. A munkát kereső női fiatalok 43,9 %-a munkanélküli a Közel-Keleten, ez kétszerese a férfiak 22,9 százalékos munkanélküliségi arányának. Figyelembe véve mind az alacsony női munkaerő-részvételi arányt, mind a magas munkanélküliséget, a munkaképes arab nők mindössze 18 százaléka dolgozik. Ilyen ütemben a régióknak 150 évre van szükség ahhoz, hogy elérje a mai világ női munkaerő-részvételi átlagát.⁸¹

Arab nőként nehéz a beilleszkedés és az elhelyezkedés a munka világában, Európában. A vallásosság nehezítő tényező számukra.

⁸¹ Forrás: <https://www.brookings.edu/blog/education-plus-development/2015/03/12/unlocking-the-potential-of-educated-arab-women/> (megtekintés ideje: 2018. 10. 16. 17:00)

Arab nők médiareprezentációja

Manapság egyre több arab származású nővel találkozhatunk a médiában. Ez részben a migrációnak és a feminista mozgalmaknak köszönhető. Találkozhatunk pozitív és negatív hírekkel egyaránt. Számos reklámkampány készült, melyeknek pozitív kicsengése van. A következőkben ezeket a híreket és videókat szeretném ismertetni.

1. A H&M reklámfilmje:

A H&M elkészítette az első olyan reklámfilmjét, melyben feltűnik egy hidzsábot viselő arab nő. A fiatal muszlim nők egyre nagyobb piacot jelentenek a ruhatervező cégnek. Ezzel a videóval pedig könnyebben elérik a muszlim ügyfeleket. Úgy gondolom, hogy a reklám elősegíti az előítélet és a diszkrimináció legyűrését a divat világában is. Sokan úgy gondolják, hogy ez tilos, a modellkedés nem fér össze azzal, amit iszlám világ képvisel. Mariha Idrissi a videóban szerepelő modell így nyilatkozott erről: *„Valójában nem tiltja semmi. A vallásunk szerint, ami nem esik kimondottan tiltás alá, azt szabad. Az iszlám szerint, amíg megfelelően vagyok felöltözve, nincsen semmi probléma. Bizonyos értelemben ez a hidzsáb támogatása, szóval, ha valahogy jellemezni kell, akkor ez jó”*⁸² Idrissi egyébként Londonban született. Édesanyja pakisztáni, édesapja marokkói.

2. A Coca-Cola reklám videója:

Idén tavasszal a Coca-Cola elkészített egy reklámfilmét, melyben az arab nők autóvezetéshez való jogát ünneplik. A videóban egy családapa tanítja a lányát autót vezetni. A reklám nagyon megosztó. Vannak, akik erős kritikákkal illették a céget, mert úgy érzik, hogy a reklám még jobban lejáratja a nőket. Az én személyes véleményem a reklámról, hogy abszolút pozitív kicsengése van. Az arab nők a videóból erőt gyűjthetnek. Azt azért fontos megemlíteni, hogy a Coca-cola 2019-ben terjeszkedni fog a szaúdi királyságban, egy palackozó üzemet fognak átadni. Valószínűleg ezért sem véletlen, hogy miért pont ilyen reklámfilmet forgattak le.

⁸² Idézte: Origo: <http://www.origo.hu/gazdasag/20151005-h-m-reklamfilm-muszlim-hidzsab-divat.html> (megtekintés ideje: 2018. 10. 16. 11:36)

3. A Nike reklámfilmje:

2017 év elején a Nike olyan reklámfilmet készített, melyben arab származású hölgyek bokszolnak, gördeszkáznak, vívnak, korcsolyáznak és futnak. A reklámfilm úgy kezdődik, hogy egy arab hölgy igazgatja a fején a fejkendőt, majd a háttérben megszólal egy nő, hogy *„mit fog-nak majd mondani rólad?”*, pár másodperccel később így folytatja *„Lehet, hogy azt, hogy felülmúltad mindenki várakozását!”*⁸³ Ez a videó is a sztereotípiák körül fog. A videó próbálja szétzúzni az arab nők körül lévő sztereotípiákat. A reklám a női bizonytalanságra tapint rá, erőt ad a nőknek, hogy ők is képesek a sikerért küzdeni. Sokakban felháborodást keltett a film. A sportszergyártó cég honlapján egy arab nő ezt a kritikát fogalmazta meg: *„Ez hamis megjelenítése az arab, muszlim nőknek. Mi nem kötünk kendőt és nem rohángászunk az utcákon. Szégyellje magát a Nike”*⁸⁴. Köztudott, hogy Szaúd-Arábiában nem megszokott látvány az utcákon sportoló nők. Külön edzőtermek vannak kialakítva nők részére igen kevés számban.

4. Fejkendőben futottak az arab nők az olimpián:

A 2016-os riói olimpián a nézők sporttörténeti eseménynek lehetettek szemtanúi: A női 100 méteres síkfutás versenyében először indult szaúd-arábiai és afgán versenyző. A médiában ez is gyorsan terjedt. Sok arab nő szimpátiáját elnyerték a cselekedetükkel, ezzel is erőt adva nekik.

5. Bikinis arab nő a címlapon

Az arab Lilac magazin vette a bátorságot és egy bikinis arab hölgyet tett ki az újságuk címlapjára 2011-ben. Az újság körülbelül 2011 óta jelenik meg Jordániában és Izraelben. A magazin fontos céljai közé tartozik a társadalmi tabuk megtörése, a nők jogainak védelme és a női egyenjogúság. Az újság és maga a képen szereplő modell erőt nyújt más arab hölgyeknek is a modell világába való betörésre.⁸⁵

⁸³ Karakai é.n.

⁸⁴ Idézi: Karakai

⁸⁵ Forrás

https://www.nlcafe.hu/ezvan/20110920/bikinis_cimlappal_donti_meg_a_tabukat_egy_arab_magazin/ (megtekintés ideje: 2018. 10. 16. 14:10)

6. Az első arab rapper nő

2013-ban az „Arabs got talents” televízió műsorában tűnt fel egy arab rapper hölgy. Burkában, a nők egyenjogúságáért rappelt. Az akkor 18 éves rapper hölgy nagyon sok biztató üzenet kapott a világ minden tájáról arab nő társaitól.

7. Muzulmán nők tüntetése Bécsben a fátyol viselésének tilalma ellen:

Körülbelül 3000 nő vonult fel a városban. Tüntetésük célja, hogy saját maguk dönthessék el, hogy mit viselnek. A felvonulásuk nagy visszhangot keltett a nemzetközi médiában.

8. A világ első arab női football edzője:

A 27 éves Szalma el Madzsidi lett az első arab női edző Szudánban 2018-ban. Saját bevallása szerint, azért lett edző, mert Szudánban még nem lehet női foci válogatott. Madzsidi már nemzetközi hírnévre tett szert a médiában, a BBC felvette a száz leginkább inspiráló nő listájára.⁸⁶

9. Szaúdi nők a sportstadionokban:

2017 szeptember 23.-án a királyság alapításának évfordulóján szerveződő ünnepségen a nőknek és családoknak külön szektorokat hoztak létre. Nagy előrelépésnek számít, hisz még az államalapítás ünnepén sem léphettek be a stadionokba a nők.⁸⁷

10. Szavazhattak a választásokon a szaúdi nők:

2015-ben részt vehettek a választásokon és szavazhattak a szaúdi nők. Szaúd-Arábia volt az utolsó ország a világon, ahol nők nem jelölthették magukat és nem szavazhattak választáson. megjegyzendő, hogy most is csak férfi kíséző segítségével vehettek részt a szavazáson.⁸⁸

⁸⁶ Forrás:

https://hvg.hu/vilag/20180403_Tovabb_dolnek_a_tabuk_az_arab_vilagban_it_t_az_elso_noi_edzo (megtekintés ideje: 2018. 10. 16. 15:16)

⁸⁷ Forrás: <https://womenintheworld.com/2017/09/25/saudi-arabia-allows-women-to-enter-national-stadium-for-1st-time/> (megtekintés ideje: 2018. 10. 16. 15:25)

⁸⁸ Forrás:

https://hvg.hu/vilag/20151212_Most_eloszor_a_nok_is_elmehettek_szavazni (megtekintés ideje: 2018. 10. 16. 15:41)

A migrációs események hatására rengeteg olyan hír lát napvilágot a médiában, melyek az arab nők ruha viselési szokásait korlátozzák. A legszigorúbb a helyzet Franciaországban és Olaszországban. 2010-ben burka viselési tilalom lépett életbe Franciaországban. Akit a hatóságok azon kapnak, hogy az arcát elfedő kendőt visel, 150 eurós pénzbíráásra ítélik és egy állampolgári tanfolyamon is részt kell vennie. Azok, akik a nőknek előírják vagy rájuk kényszerítik a burkát, illetve a nikábot, egyéves szabadságvesztésre és 15 ezer eurós pénzbüntetésre számíthatnak. A törvény egy fontos üzenet hordoz a bevándorlók számára: mindenkinek alkalmazkodnia kell a befogadó ország törvényihez és kultúrájához.⁸⁹

Feminista arab nők

A 21. században egyre több női muszlim mozgalommal találkozhatunk. A női jogokért való küzdelmével kapcsolatos mozgalmak már a 20. században megjelentek. *„A törekvésük célja, hogy a modernitás szellemében tudják újra definiálni a nők kulturális és vallási identitását, ezáltal elősegítve a társadalmi igazságosságot, a nemi egyenlőséget, a női tudatosságot, és az intellektuális szabadság kifejeződését és térnyerését.”* (Fodor, 2016, online).⁹⁰

Az arab nők feminista mozgalmi országhatárokat átívelően jelennek meg, ez részben a migrációnak is köszönhető, beleértve Észak-Amerikát, Ázsiát, Afrikát, Arábiát és Európa egyes országait is. Minden egyes csoportnak a tagjai különböző egzisztenciális értékekkel rendelkeznek. Vannak olyan muszlim feminista nők, akiknek segítségére van az anyagi tőke. Fontos még megemlíteni, hogy egyes csoportok tagjai között nyelvi és kulturális különbségek is megtalálhatóak, valamint etnikai és képzettségbeli-foglalkozásbeli különbségek is, amit sokszor nem könnyű kezelni.⁹¹

⁸⁹ Forrás: <http://nepszava.hu/cikk/291142-a-burka-teljes-betiltasa-mellett-franciaorszag> (megtekintés ideje: 2018.10.16. 15:19)

⁹⁰ Forrás: https://barankovics.hu/cikk/jatekon-kivul/nok-az-islamvilagban#_ftn13 (megtekintés ideje: 2018. 10. 15. 11:45)

⁹¹ Forrás: https://barankovics.hu/cikk/jatekon-kivul/nok-az-islamvilagban#_ftn13 (megtekintés ideje: 2018. 10. 15. 13:00)

Ebben a témában nem elhagyható, hogy ismertessük, mit is értünk muszlim/iszlám női mozgalmak alatt. Mivel a muszlim nők társadalmi tere rendkívül sokrétű, a muszlim nők sokféle arculattal bírnak. Az iszlám feminista kifejezés sok emberben ellentmondást kelthet. Ezzel kapcsolatban az egyiptomi feminizmus egyik legnagyobb alakja, Umaina Abu Bakr, így nyilatkozott: *„Amennyiben a feminizmus vonatkozásában annak csak a liberális arculatáról beszélünk, akkor alapvetően felszínesen közelítjük meg a témát, hiszen a valóságban számos formája van a feminizmusnak, így például baloldali, vagy éppen keresztény, de persze zsidó feminizmusról is egyaránt beszélhetünk.”* (Umaina Abu Bakr, 2017).⁹² Egyes kritikusok párhuzamot húznak az iszlám feminizmus és a muszlim testvériség ideológiája között. Abu Bakr elutasítja ezt a tényt. Azt mondja: *„hogyan az iszlám feminizmus kétoldalú támadásoknak van kitéve. Az egyik oldalon voltak a liberálisok, akik a feminizmust saját céljaikra monopolizálják. Másrészt konzervatívok és tradicionisták, akik az iszlám feministákat túlságosan liberálisnak vallják, és azzal vádolják őket, hogy megkérdőjelezzék az iszlám sérthetetlen elveit.”*⁹³ (Abu Bakr, 2017)

Egyes társadalomkutatók úgy vélik, hogy az arab társadalmakban eleve nem beszélhetünk feminizmusról, hisz a muszlim társadalmak sajátos kulturális és társadalmi értékekkel és alapelvekkel rendelkeznek. A következőkben kettő olyan állítás kerül ismertetésre, melyek nagyban közrejátszottak a muszlim feminizmus kialakulásában, valamint ezek megkönnyítik a megértésüket is.

1. *„Az iszlámra építő nőmozgalmak jellemzője, hogy visszautasítják azt az Európában különösen közkeletű (és egyféle felsőbbrendűségre utaló) elképzelést, mely szerint a „nőkérdés” megoldása, a „muszlim nők felszabadítása” nyugati minták alapján kell, hogy történjen. E prekoncepció kiindulási pontja az a feltételezés, hogy a nők társadalmi elnyomása az iszlámból eredeztethető.”* (Fodor, 2016, online). Sherin Khankan-t Dániában választották meg az első női imámnak (vezetőnek), aki megalapította Dániában az első női mecsetet. Aktivistaként részt vesz minden egyes női mozgalmakban, szem előtt tartja a női integráció kérdését is. Számos könyvelt publikált. Ezt nyilatkozta a

⁹² Forrás: <https://de.qantara.de/inhalt/auf-der-suche-nach-frauenrechten-im-islam-kann-feminismus-islamisch-sein> (megtekintés ideje: 2018. 10. 15. 13:15)

⁹³ Khattab é.n.

mozgalmakról: „Az a célunk, hogy a vallási intézményeken belül tudjuk megváltoztatni a fennálló patriarchális berendezkedést, ami által meg tudjuk mutatni azt a világnak, hogy az iszlámon belül ugyanolyan létjogosultsága van a női imámoknak is, mint férfi társaiknak.” (Sherin Khankan, 2017) ⁹⁴

2. „Számos muszlim országra jellemző a nők társadalmi aktivitásának hiánya, amit jelez a nem kormányzati szervezetekben való részvételük alacsony száma is. Az anyagi források megteremtésének nehézségei mellett tipikus probléma az ezektől való távoltagezés szándéka, és az, hogy a közéleti szereplésük társadalmi támogatottsága is igen alacsony. Az állami szervek a női szervezetek működését erőteljes kontroll alatt igyekeznek tartani és azzal vádolják őket, hogy tevékenységük a westernizációt szolgálja. Ugyanakkor üdítő kivételként lehet hivatkozni a 2014 márciusában megszületett Alexandriai Deklarációra (Alexandria Declaration). A dokumentumot a Bibliotheca Alexandrina adta közre, ami egyrészt számos elementáris női jog biztosítását hirdeti, s morális iránymutatóként az iszlám értelmében vett arany középúton (wasatiyyah) való haladás szükségességére szólít fel, amivel párhuzamosan az extrémizmus teljes körű elutasítását is hirdeti. A deklaráció a nemek közötti egyenjogúságra hívja fel a figyelmet, így a közszférában, a gazdasági és politikai ügyekben való fokozottabb női részvételt szorgalmazza. Kitér a nőkkel kapcsolatos szexuális visszaélésekre, bántalmazásokra, amelyeket büntetendőnek tekint.” (Fodor, 2016, online)

A következőkben szeretnék megemlíteni, olyan arab nőket, akik feminista törekvéseikkel váltak „híressé” a médiában.

1. **Raha Moharra** szaúdi születésű, aki első arab nőként megmászta a világ legmagasabb pontját, a Mount Everestet. Egy négytagú csapattal indult az útra, ahol rajta kívül kizárólag csak férfiak voltak. Az expedíció után így nyilatkozott: „Nem érdekel, hogy én vagyok az első. Az a fontos, hogy legyen valaki, aki a példámon felbuzdulva második lesz”. ⁹⁵

2. **Tawakkol Karman**, vagy, ahogy a hazájában szólítják a „forradalom édesanyja”. Azzal hívta fel magára a média figyelmét, hogy amikor az arab tavasz kirobbant, ő volt az aki, a jemeni ellenállást

⁹⁴ Idézi: Fodor 2016

⁹⁵ Forrás: https://hvg.hu/vilag/20130822_vagany_arab_no (megtekintés ideje: 2018. 10. 15. 15:04)

képviselte a nemzetközi médiában. Emiatt több merényletet is elkövettek ellene. Évekkel később Karmant Nobel-békedíjra jelölték. Ő volt az első arab és egyben a legfiatalabb nő is, aki megkapta ezt a neves díjat. Így nyilatkozott: *„Szeretném a világra tudtára hozni, hogy a jemeni nők erősek, és ha lehetőséget adnak nekik, akkor sikeresek tudnak lenni. (...) A világnak túl kell lépnie a sztereotípiákon és különféle dress code-okon. A szívünk mélyén mindannyian emberi lények vagyunk, akik méltóságteljes életet szeretnének”*. 2005-ben megalapította a *Women Journalists Without Chains (Újságírónők láncok nélkül)* című mozgalmat.⁹⁶

3. A következő személy, akit fontos megemlíteni nem más, mint **Malala Juszufzai**, pakisztáni származású lány. Ő volt az, aki kiállt az arab lányok tanuláshoz való jogáért. A tálibok akkoriban kezdték el hatalmukat terjeszteni és a lányoknak megtiltották, hogy iskolákba járjanak. Juszufzai cselekedetére válaszolt a tálibok bezárták, azt az iskolát, ahová Juszufzai járt. Majd 2013-ban az akkor 16 éves pakisztáni lányt a tálibok fejbe lőtték, amit túlélte. Így vált az erőszakmentes tiltakozás példaképévé. A *The New York Times* című amerikai napilap még egy dokumentumfilmet is készített róla.⁹⁷

Az arab női feminista csoportok közös jellemzője, hogy kiszolgáltatottak az adott ország patriarchális dominanciájú kormányainak és vallási vezetőinek. Általában azzal stigmatizálják őket, hogy szembeszállnak a vallásukkal és hazájukkal.

Összegzés

A jelen munka az arab nők helyzetét kívánta bemutatni, különös tekintettel a médiában és a többségi társadalmakban betöltött szerepükre. Munkámat a fordított globalizáció bemutatásával kezdtem, mert ez egy lényeges meghatározója az arab nők fátyol viselési szokásainak az iskolákban, Franciaországban. Nagy hangsúlyt fektettem a fátyol, mint szimbólum szerepének a bemutatására, mind az iszlám világban és a *Korán*ban, hisz a fátyol fontos meghatározója a muszlim nőknek az európai társadalmakban.

A dolgozat célja az volt, hogy az olvasó képet kapjon arról, milyen előítéletekkel és sztereotípiákkal kell, hogy megküzdjenek napja-

⁹⁶ Uo.

⁹⁷ Uo.

inkban, milyen a munkaerő-piaci helyzetük, médiareprezentációjuk, mi jellemzi politikai szereplésüket. Munkámban megemlítettem a leginkább közismert feminista arab nőket, akik nem mindennapi tetteikkel lettek híresek világszerte. Kutatásom során arra jutottam, hogy nem lehet felállítani egy egyértelmű modellt az arab nők munkavállalását illetően. Azok az arab nők, akik az elmúlt 8-10 évben érkeztek Európába nem szeretnék munkába állni, hisz számukra fontosabb a család és gyerekek nevelése. Az arab nők munkavállalása Európában csak bizonyos területekre (oktatás, szociális terület stb.) korlátozódik, annak ellenére, hogy más területeken (orvostudomány, műszaki terület stb.) is szívesen vállalnának munkát.

A szakirodalmak tanulmányozása, illetve a kutatásom eredményeként úgy vélem, az európai és arab kultúra találkozása korántsem problémamentes. Az arab nők sem tesznek meg mindent azért, hogy a normáik és elvek be tudjanak illeszkedni egy adott európai országban. Ha mégis esély lenne a beilleszkedésre, akkor viszont nagy eséllyel a befogadó ország állampolgárai elutasítóan viselkednek velük szemben. Magyarország is ezen országok közé tartozik. Továbbá, a 21. században Európában az arab nőknek a munkába állás nem könnyű. Az európai munkáltatók nem szívesen alkalmazzák őket. Ennek egyik legfőbb okozója a fátyol. Az egyik legfontosabb jellemvonásuktól kellene, hogy megváljanak, ahhoz, hogy munkába állhassanak. Az arab nők több, mint a fele nem hajlandó dolgozni Európában. Az a kis százalék, aki el szeretne helyezkedni, a szociális területeken próbálkozik. Ahhoz, hogy sikert érjen el, fontos lenne, hogy ne viseljen burkát, hisz például egy nővér nem viselhet arcot elfedő kendőt. Azonban vannak olyan muszlim nők, akik kiléptek saját árnyékukból és ma már a politikai életben vállalnak fontos szerepet Európában.

Egy valami viszont biztos: nem könnyű arab nőnek lenni Európában és Magyarországon sem. Az arab nők mindennapjait képezi, hogy megküzdjenek az őket elítélő emberekkel. Az emberek iszlám vallással kapcsolatos tudatlansága tovább nehezíti helyzetüket.

Irodalom

Carole Hillenbrand: Az iszlám. Új történeti bevezető. Budapest, 2016, Kossuth Kiadó.

Kiss Zsuzsanna: Muszlim nők Magyarországon. 2006, Hanif Iszlám Kulturális Alapítvány.

Seyla Benhabid: *A kendővita*. In Kellék. Kolozsvár-Nagyvárad-Szeged. 35. sz. 2008. p.21-30.

Salamon Konrád: *A globalizáció és az iszlám*.

http://magyarhirlap.hu/cikk/105802/A_globalizacio_es_az_iszlam (megtekintés ideje: 2018.05.11. 12:13)

Karakai Ildikó: 5 arab nő az európai politiká-

ban:<http://www.globoport.hu/149522/5-arab-no-az-europai-politikaban/> (megtekintés ideje: 2018. 10. 11. 22:44)

Maysa Jalbout: Unlocking the potential of educated Arab women:

<https://www.brookings.edu/blog/education-plus-development/2015/03/12/unlocking-the-potential-of-educated-arab-women/> (megtekintés ideje: 2018. 10. 16. 17:00)

Karakai Ildikó: *Sportoló arab nők és döbbsent tekintetek a sportszeróriás új reklámjában* <http://www.globoport.hu/183656/sportolo-arab-nok-es-dobbsent-tekitetek-a-sportszerorias-uj-reklamjaban/> (megtekintés ideje: 2018. 10. 16. 12:12)

SAUDI ARABIA ALLOWS WOMEN TO ENTER NATIONAL STADIUM FOR 1ST TIME: <https://womenintheworld.com/2017/09/25/saudi-arabia-allows-women-to-enter-national-stadium-for-1st-time/> (megtekintés ideje: 2018. 10. 16. 15:25)

Fodor István: Nők az iszlám világban: https://barankovics.hu/cikk/jatekon-kivul/nok-az-iszlam-vilagban#_ftn13 (megtekintés ideje: 2018. 10. 15. 11:45)

KANN FEMINISMUS ISLAMISCH SEIN?: <https://de.qantara.de/inhalt/auf-der-suche-nach-frauenrechten-im-islam-kann-feminismus-islamisch-sein> (megtekintés ideje: 2018. 10. 15. 13:15)

Salma Khattab: *Kann Feminismus islamisch sein?*:

<https://de.qantara.de/inhalt/auf-der-suche-nach-frauenrechten-im-islam-kann-feminismus-islamisch-sein> (megtekintés ideje: 2018. 10. 15. 13:25)

Csorba Eszter: *Az identitásmunka „színterei” Muszlim vagyok és nő Magyarországon*. Grotius E-könyvtár.

2011.http://www.grotius.hu/doc/pub/OYDDPS/2011_162_csorba_eszter_grotius-e_konyvtar.pdf (megtekintés ideje: 2018. 11. 27. 22:55)

Kéri Katalin: A nők megítélése és mindennapjai:

<http://mek.oszk.hu/01600/01665/html/28-islam.htm> (megtekintés ideje: 2018.06.03. 20:00)

A MUSZLIM ÖLTÖZKÖDÉS: <http://iszlam.com/hittan/tisztasag-az-iszlamban/item/1589-a-muszlim-oltozkodese> megtekintés ideje: 2018-08-16 14:23.